

Bank og pølsebod – Hva er forskjellen?

Månedsbrev 02/2014

Når et foretak møter veggen – det være seg en stor bank eller en liten pølsebod – skal det gå konkurs.

Arne Jon Isachsen
Centre for Monetary
Economics (CME)

Nylig hørte jeg et foredrag av sjefen i en av Europas aller største banker. Selvfølgelighetene sto i kø. Sannheter i dag som ikke er sannheter i morgen. En elegant fremføring kan aldri erstatt solid innhold.

Mot slutten av foredraget kunne han berolige de vel to hundre tilhørerne hva gjelder Kinas vaklende finanssystem. "Myndighetene har penger nok".

Typisk bankmann. Myndighetene har penger nok. Hvilket betyr at skattebetalerne får regningen når banker og andre finansforetak møter veggen. Slik en bankmann liker det. Men er det slik kineserne – og vi – vil ha det?

Når et foretak møter veggen – det være seg en stor bank eller en liten pølsebod – skal den gå konkurs. Hva betyr det? At tap tas, ressurser fristilles, og verden går videre.

Økonomi er ikke som fysikk, med lover som vi med stor sikkerhet kan påregne holder. Økonomi er risikosport. Man vet ikke utfallet av de disposisjoner som gjøres, av de beslutninger som treffes. Når ting går galt, må tap tas.

På slutten av 1990-tallet gikk en kinesisk finansinstitusjon konkurs. Surprise, surprise. Det hadde ingen regnet med. Kina hadde penger nok. Men Zhu Rongji, landets statsminister og tidligere sentralbanksjef, ville ikke bruke statens penger på å redde investorene. De som hadde lånt penger til Guangdong International Trust and Investment Corporation, måtte ta tap. Investorer må være ansvarlig for sine

beslutninger, konstaterte den kinesiske statsministeren, og la til:

Kina er fullt ut i stand til å betale tilbake sin gjeld. Men spørsmålet er om gjelden skal betales av regjeringen. Svaret er opplagt – det skal den ikke.

Hvorfor store banker og små pølseboder likevel behandles så forskjellig, skyldes to ting. For det første at store banker er midt i et nettverk av relasjoner. Et stort finansforetak som går fallitt, kan trekke andre med seg. Men ikke dermed sagt at man skal unngå konkurs. Utfordringen er å ha ryddige og hensiktsmessige regler. Og å ha mot til å bruke dem – slik Zhu Rongji hadde – når regnskapets time kommer.

Økonomi er ikke som fysikk, med lover som vi med stor sikkerhet kan påregne holder.

Har du lånt penger til en bank – og da tenker jeg ikke på tradisjonelle innskudd som staten skal beskytte, i hvert fall opp til en viss grense – men har du kjøpt gjeldspapir utstedt av banken til hyggelig rente, ja da må du være klar over at faren for ikke å få alle pengene igjen er en realitet. Det er derfor renten er hyggelig.

Ryddige regler betyr at eierne er i første linje når konkurs inntreffer. Deretter långivere. Om egenkapitalen er stor nok til å ta hele tapet, har långiverne lite å engste seg over ved en eventuell konkurs. Slik var det ved bank-

krisen i Norge tidlig på 1990-tallet. Staten gikk inn som ny eier med nye penger, og bankene fortsatte sin virksomhet. Låntakerne merket lite. Långiverne merket lite.

Om tapene går utover det egenkapitalen kan dekke, og långivere må svi, er situasjonen verre og konsekvensene større. Men å la långiverne av den grunn slippe unna, er å åpne for en praksis som sjelden har noen lykkelig utgang. Långiverne har påtatt seg en risiko, fått betalt for den, og må stå ved den.

Finanskrisen i euroland drar ut i tid fordi konkurser ikke ble tillatt i starten. Da den greske stat ikke lenger kunne betjene sin statsgjeld, skulle de som satt på slik gjeld, tatt tapene. I stedet grep myndigheter i andre euroland inn. Og rotet det hele til. Kreditorerne gikk fri av konsekvensene av egne handlinger. Hvorfor? Fordi politikerne var engstelig for at egne banker ville gå med i dragsuget etter mislighold av greske statspapirer. Men da fikk vel de politisk valgte myndighetene heller la egne banker ta tap, for i neste omgang, som i Norge, bidra til en rekapitalisering av dem. Snarere enn å gakke hen og redde grekerne. Som dermed ikke skjønnte alvoret i situasjonen før etter flere år. Og ble tilsvarende forsinket i prosessen med å rette opp situasjonen.

Det er to mekanismer som kommer i sving når et land har økonomiske problemer. Det ene går på foretaksnivå – konkurser – som innebærer at tap tas. Det andre går på nasjonsnivå og innebærer endringer i relative

*Finanskrisen i euroland drar ut i tid
fordi konkurser ikke ble tillatt i
starten*

priser. Devaluering av svake valutaer mot sterke valutaer.

Euroland er et sorgens kapittel. Selve konstruksjonen er slik at mekanisme nummer to – endringer av valutakurser – er satt ut av spill. Når i tillegg mekanisme nummer en – konkurser og fordeling av tap på dem som bør ta dem – ikke brukes, ja da tar det tid før man kommer seg ut av den økonomiske krisen.

Hva blir den endelige utgangen? At euroen går over i historien kan ikke utelukkes. I så fall vil hvert enkelt euroland gjenvinne frihetsgrader i den økonomiske politikken. Om europeiske politikere underveis blir mindre engstelige for ryddige konkurser i finansvesenet, slik amerikanske er blitt, skulle den økonomiske tilpasningsevnen i det som i dag er euroland, bli langt bedre i fremtiden.

Hvilket bringer oss til den andre grunnen til at pølseboder og banker behandles forskjellig. Nemlig at banksjefer er flinkere enn pølsbodsjefer til å snakke politikerne rundt.

26. februar 2014

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>